

29/11

Kipling i ny belysning

12

I TIDSKRIFTEN "Victorian Studies" (utgiven av Indianauniversitetet) har Noel Annan, känd för sin ypperliga biografi över Leslie Stephen, publicerat en intressant artikel om Kiplings plats i idéhistorien. Annan betonar att Kipling sedan artonden står lågt på den litterära börsen. Han betraktas mindre från konstnärlig än från moralisk och politisk synpunkt; man anklagar honom för konservatism och imperialism av vulgär typ — "lägre medelklass" enligt Lionel Trilling —, för cynism och brutalitet. Men Kiplings hållning bör, skriver Annan, ses ur ett större perspektiv. Kipling var den ende engelsman som kan jämföras med "de kontinentala sociologer — Durkheim, Weber och Pareto — som revolutionerade samhällsforskningen i början av detta århundrade". Om icke detta beaktas, är det omöjligt att uppskatta Kiplings originalitet och betydelse.

Utgångspunkten för denna tankegång kan anges med en sats av Taine, som Annan underligt nog inte citerar: "Ett mänskligt samhälle, och framför allt ett modernt samhälle, är en stor och invecklad sak." Det är en äkta konservativ reflexion, en sammanfattning av vad som sagts från Hobbes och Burke fram till våra dagar. Det är så märkvärdigt och så betydelsefullt att ett samhälle finns och upprätthålls att alla medel för detta stora mål måste anses rättfärdiga och alla försök att grundligt reformera det bestående måste ses med misstro. "Medan för de flesta författare samhället är bakgrunden till eller ger intressen åt eller är ett direkt hot mot deras gestalter, är för Kipling själva existensen av samhället ett problem", förklarar Annan. Detta sammanhänger med att Kipling i ungdomen levde i Indien, där lugn, ordning och trygghet, alla de elementära förutsättningarna för ett samhällsliv, ständigt var hotade, medan hans engelska kolleger utgick från den självklara stabiliteten och fastheten i hemlandets politiska och sociala struktur.

Därför blev Kipling, fortsätter resonemanget, inriktad på att samtidigt studera och försvara det för en samhällsbildning oundgängliga. Hit hör en stark auktoritet, möjligheten och viljan att bruka våld för att säkra denna auktoritet, beteendemönster som ger en viss enhetlighet, föreställningar som inger vördnad och solidaritet, institutioner och samhällsskiktningar som fostrar till bildandet av en hierarki och till utövandet av bestämda samhällsfunktioner — allt detta är "lagen" för att bruka Kiplings favoritord. Hur uppbyggnaden av nödvändiga organ och ideal sker, hur byggnaden är beskaffad var för Kipling av sekundär vikt — det väsentliga var att samhället fanns och kunde fungera. Det var inte så viktigt om auktoriteten var hård och godtycklig eller "om vanorna eller moralen eller religionen var rättfärdiga eller orättfärdiga", om familjen och skolan — de två viktigaste fostrande anstalterna — var godtagbara från någon bestämd etisk eller ideologisk synpunkt. Frågan var: "Vad håller ihop samhället?", inte om det hölls ihop på ett mer eller mindre idealiskt sätt. Därmed blev det naturligt att indirekt eller direkt försvara imperialism, förtryck, polisvälde, illusionism och att avvisa upplysning, utjämning, demokrati.

Annan utför denna tankegång med skärpa och brio. En svaghet synes vara att han tar den litet för högtidligt. Det är här fråga om gammal hederlig konservatism, som genom att framhäva betydelsen av det sociala minimum kommer att bortse från eller i varje fall nedsätta behovet av reformer och förändringar. De moderna sociologer Annan åberopar — utom de förut nämnda särskilt Malinowski — har endast i detalj och med vetenskapliga eller alltför ofta kvasivetenskapliga metoder utformat teserna. Genom den sociologiska apparaten gör Annan Kiplings ståndpunkt onödigt subtil och intellektuellt reflekterad.

Viktigare är en annan anmärkning. Kiplings imperialism och konservatism har inte angripits endast eller huvudsakligen från något slags teoretisk synpunkt, utan därför att den synes innesluta en personlig hårdhet, en okänslighet för mänskliga lidanden, ibland till och med belåtenhet eller glädje in-

Kipling — karikatyr av Joseph Simpson.

för lidandet. Då de Maistre skrev att bödeln var samhällets stöttepelare hade han självklart rätt så tillvida som intet samhälle kan bestå utan en organiserad våldsmakt. Det otrevliga med de Maistres var att han med sådan förtjusning skrev om bödelns oumbärlighet. På samma sätt är det med Kipling. Den sidan av saken har Annan i sin sociologiska upptäckarglädje glömt bort.

HERBERT TINGSTEN